

УДК 392.5(=135.2)(477.7)"1850/19"

**СТІЙКІСТЬ ТРАДИЦІЙНИХ ОБРЯДІВ У ВЕСІЛЛІ
МОЛДОВАН БУДЖАКА
(середина ХІХ – ХХ СТ.)**

Стаття присвячена аналізу стійкості традиційних обрядів у весіллі молдован Буджака на основі матеріалів повідомлень та статей періодичної преси ХІХ ст. та сучасних досліджень у регіоні. Визначені найбільш сталі обряди та атрибути у весіллі молдован регіону.

Ключові слова: *весілля, Буджак, обряд, молдовани.*

Вивчення традиційного весілля молдован з другої половини ХІХ ст. свідчить про те, що чимало обрядів у процесі трансформації суттєво зміни-

ли форму і зміст, втратили первісну оригінальність в процесі формування локальної (на рівні села) та регіональної специфіки.

Разом з тим, можна стверджувати, що певні обряди, атрибутика не зазнали суттєвих трансформацій, відтак зберегли свою оригінальність.

Для підтвердження цієї гіпотези проаналізуємо історіографію з другої половини XIX ст.

Першочерговим завданням є виявлення цих обрядів, атрибутів, на основі джерел XIX ст. та сучасних досліджень показати їхню практичну незмінність у синхронному та діахронному вимірах.

Весільна обрядовість молдован, її структурні компоненти, обрядова атрибутика є одним з маловивчених аспектів в галузі традиційної культури етнічних груп України. Оскільки ми не маємо спеціальних записів весілля молдован середини XIX ст., джерелом для проведення реконструкції системи та структури обряду, визначення обрядової атрибутики, весільних чинів можуть виступати публікації регіональних видань середини XIX ст. Періодична преса Одеси містить цінну за змістом інформацію про обрядові атрибути, весільну обрядовість, елементи якої уже не побутують у другій половині XX ст. Вони є важливим джерелом, оскільки дають можливість простежити і охарактеризувати розвиток обряду, визначити наслідки трансформації чи свідчать навіть про зникнення певних обрядів або їх структурних елементів. У нашому розпорядженні інформація з декількох джерел, опублікованих у регіональних періодичних виданнях. В даному випадку джерелом для дослідження весільної обрядовості молдован є публікації, що містяться на сторінках періодичного видання "Одеський вестник". [1; 7, 8] Відомості, які подають автори різні за обсягом і змістом, глибиною аналізу весільного обряду, який жодним з авторів не описується у повному обсязі. Більш того, описані ними обряди вибіркові, що дає можливість, співставивши їх у достатньо повному обсязі, відтворити весільний обряд молдован середини XIX, виокремити елементи, що побутували на той час у кожному з трьох циклів: перед весільному, власне весільному та післявесільному.

Так, Болеслав Хиждеу подає відомості, що весілля влаштовували перед Великим Постом і восени. З традиційних обрядів він виділяє найбільш популярні. Традиційне сватання у молдован складалося з декількох етапів: старостія, логодна, респунсул.[2] За свідченнями Б.Хиждеу, для сватання жених запрошує одного чи двох сватів – *легеу* (сват, від молд. *легеу* – ляяти, врати). Перемовини сватів з батьками нареченої відбувалися в алегоричній формі, як і в українців, дівчина мала колупати стіну, чи ховалася за піччю. Наступав момент, коли дівчину кликали, і якщо вона давала сватам склянку, то це означало її згоду на шлюб.

Після цього скликали сусідів і рідних і вже на цій зустрічі домовлялись про весілля, визначали день його проведення. Б.Хиждеу не виділяє ці події в окремий обряд. Ймовірно мова йде про договір або заручини. З цього часу жениха називали *ніре*, а невесту – *нір'яса*.

Нажаль, Б. Хиждеу не подає нам назв обрядодій, не зазначає дні тижня, у які зазвичай відбувалися такі важливі події.

Заслуговує на увагу опублікований так званий фельєтон Івана Танського [7] про весільні обряди в Бессарабії. Автор подає опис традиційного обряду сватання, але не зазначає етнічну приналежність його учасників, однак за термінологією обрядів зрозуміло, що йдеться про молдован. Опис обрядовості Ів. Танський починає із сватання, але у цьому випадку ми отримуємо додаткову, порівняно з Б.Хиждеу інформацію. Молодий кладе на тарілку гроші, а з боку молодої її батьки – у відповідь – *нафраму* (різновид хустки) і каблучку. Потім батьки кличуть дівчину і пропонують зробити вибір. В знак згоди на шлюб дівчина брала гроші, а молодий забирав нафраму і каблучку. Танський пише і про заручини, як складову сватання (*логодна*), під час яких на думку автора – "запивают ответ". Ця обрядодія носить назву *реслунсул* (відповідь), але автор її не описує.

За свідченнями Б. Хиждеу, після досягнення згоди на шлюб дівчина скликає подруг готувати святковий одяг для молодого, ширинки, хустинки з шитвом по кутах. Молодий мав купити молодій чоботи та хустку. Дізнаємося про придане, яке зазвичай складалося з декількох килимів, войлока, 4 подушок, декілька нафрам (рушників квадратної форми), витканих борунчуком, шовком, та пронизаних по бахромі бусами; білизни, пари биків, корови, декількох овець, але "денег ни гроша".

За матеріалами статті Б.Хиждеу можна визначити весільні чини. У молодого це: один староста, дві дружки, дружба, ватаджел, дві свахи, музика. У молодої: один староста, дві дружки, дружба, ватаджел, свахи, музика. Весільні батько і мати – одна пара [8].

Автором описані обрядодії, які можна віднести до головиці, хоча цієї назви він не наводить, не зазначено також і в який день відбувався цей обряд. Напередодні весілля збиралися у молодої: жених з старостою, дружками, ватаджелом, музикою, сусіди і рідні. Приносили з собою дарунки, здебільшого продукти харчування (горілку, курку, борошно). Ватаджели пригощали гостей. Привертає увагу виконання деяких обрядодій. Під час пригощання чарку передавали один одному не голими руками, а тільки через платок, нафраму. Вважалося, що тільки так побажання щастя і багатства молодим буде реалізованим. В цей же вечір виконувався обряд розплетення коси. Дівчина сиділа на стільці, вкритому кожухом,

жених тримав її за руки, стримуючи її від дій перешкоджання розплетенню коси і небажання її прощатися з дівочтвом, імітуючи при цьому свою владу над нею, а ватаджел чи брат, сестри розплітали косу. Участь у розплітанні приймали всі родичі. Потім одна з дружок заплітала волосся молодої в дрібні косички. На голову молодої одягали вінок, але таким чином, щоб прикрити очі, вони мали бути опущеними вниз, що означало печаль, хоча, як відмічає автор, майже всі раділи від того, що дівчина виходить заміж. Обряд супроводжувався виконанням обрядових пісень.

Цього ж вечора плели барвінкові віночки для молодих і весільних чинів. Дружки прикріплювали "вінки" до шапок ватаджелів. Автор звертає увагу на такі обрядові атрибути, як ширинка і посох. По суті, це знамено, з яким йшов ватаджел запрошуючи гостей на весілля. Ширинки в'язали до руки при вінчанні, прив'язували до посохів ватаджелів. Про гільце не згадується.

Наступний обряд можна розглядати як запросини. Автор описує його досить детально. У ньому брали участь молодий з старостами, ватаджелом. Обов'язковими атрибутами при виконанні обряду були калачі, 2-3 півні чи курки (ватаджели несли їх під пахою), горілка. Розпочинав обряд ватаджел. Він подавав кінчик платка, що на палиці (знамено?) молодому і виводив його з хати. Запрошували з музиками (кринка, бубон, цимбали). У складі почту ватаджел з знаменем, дружби (ватажки), молодий із старостою. Спершу запрошували на весілля поміщика чи посесора. Безпосередньо обряд запрошення здійснювався так: староста покривав ширинкою 2-3 калача, 1-2 курки, підносив господарям та від імені молодого запрошував на весілля. Молода зі своєю дружиною робила теж саме. На жаль, автор не вказує, коли саме відбувалися запросини, у тексті про це йдеться одразу після того, як прикріплять букети, тобто після головиці, що малоімовірно, оскільки головиця відбувалась, як це прийнято, увечері.

Після запросин, в той же вечір, молода передавала дружкам сорочку для молодого. Вони перев'язували її стрічками, затикали барвінком, прив'язували до посоху і ватаджел відносив її до молодого. Схожий обряд здійснював молодий. Він передавав для молодої хустину і пару жовтих чобіт. Несли ці дарунки в решеті чи в ситі. Інколи додавали десяток яблук, виноград на червоній стрічці.

Як у молодого, так і у молодої "варта" спочатку не пропускала гостей з дарунками. Але через деякий час спілкування гості входили в хату і клали на стіл перед молодим (молодою) принесене. Після цього весь суботній вечір молодь гуляла. Б. Хиждеу зауважує, що вдівець чи вдова не шлють один одному гостинці [8].

Власне весільні обрядодії розпочинались у неділю. Зранку староста наряджав молодого у подаровану молодою сорочку, після чого молодий просив благословення у своїх батьків. Ватаджел виводив молодого з хати за кінець хустини, мати благословляла його свяченою водою і весільний почет йшов до молодої.

В цей же час у молодій ранок розпочинався з наступних дій, які можна назвати розплетенням коси: молоду саджали на діжку чи стілець і дружки розчісували косу. У волосся вплітали гроші, шматок хліба, а рідні – часник, "щоб відв'язалось все зле" і одягали вінок.

Перед виходом на вінчання мати молодої окроплювала молодих свяченою водою, посипала сіллю від уроку (? зглазу). Молодий і ватаджели їхали до церкви верхом на конях. Під час вінчання по горінню весільних свічок ворожили на тривалість життя молодих: чия свічка гірше горить, той помре раніше. Магічні дії виконували і під час вінчання: молода намагалася стати на рушник першою, щоб її рука була верхньою, тобто вона керуватиме родиною.

Після вінчання музиканти із старостою і ватаджелами йшли за хрещеними батьками. Зауважимо, що Б. Хиждеу не вживає термінів нанашка, нанашул. Під час весілля виконували танці: джок, оляндра, коломийка, тропак. Весільний день завершувався підготовкою молодих до першої шлюбної ночі. Свахи вдавали, що виганяють дружок і дівчат з хати. Ті імітували бажання забрати за собою подругу (молоду). Молодий викупував молоду у дружок. Свахи з калачем, смаженою куркою відводили молодих до чужої хати. Молода розувала молодого (символ покори) [8].

Зранку у понеділок свахи піднімали сорочку молодої на вила, палицю і несли її по селу. Ще в 20-ті рр. XIX ст. цей звичай побутував чи не скрізь, але уже у 40-х роках XIX ст. за твердженням автора, починає зникати. Весільний почт з червоним має спільні риси з аналогічними обрядодіями в українців.

У вівторок відбувалися збори і проводи молодої до чоловіка. На воза навантажували зестра. Молода прощалася з батьками. Чоловік давав їй калач чи бублик, через який вона дивилася на чотири сторони: це означало, що відтепер вона має бачити світу стільки, скільки побачила через отвір калача. Він бив її декілька разів батогом, оскільки тепер вона має боятися чоловіка і підкорятися йому.

Можна зробити висновок, що Б. Хиждеу не досить обізнаний з весільною обрядовістю, оскільки, по-перше не всі обрядодії він описує, по-друге, ті що ним описані не мають назв. До того ж Б. Хиждеу описує перебіг весілля тільки у молодої.

І.Танським описано обряд поїздки молодого за молодою, яка проживала в іншому населеному пункті. В'їхавши до села, молодий вислав декілька *кунокаріїв* (друзьбів) на "переговори" до батьків молодої. Якщо батьки молодої погоджувались прийняти молодого, то відбувався обряд дарування молодій подарунків від жениха. Це називалося *поклонеле*. Однак навіть у цьому випадку молода з подругами танцювала у себе, а молодий зі своїми гостями – там, де його "поселили". По суті, можна вважати, що йдеться про обряд головиці. Бо у молодого присутні лише "молодые люди", тобто парубки, а у молодої – лише дівчата. Але автор не наводить назв обрядодій. Зрештою, дві сторони (молодого і молодої) зустрічалися і танцювали у молодої до ранку [7].

Другий день детально описано І.Танським: до молодої приходили *ворнічеї* (друзьби) з музикою і забирали придане, а *нанашка* (вінчальна мати) забирала молоду. Обряд мав такий вигляд: батьки молодої сідали в хаті на стільці, перед ними на коліна ставали молоді. Один з *ворнічеїв* (ст. дружба ?) промовляв урочисту промову і батьки благословляли молодих. Нанашка садовила молодих на воза і вони їхали до молодого.

Окрема публікація присвячена звичаям молдован при шлюбах, належить К.Булатовичу [1]. Автор пише, що був на весіллі, по запрошенню знайомого молдованина з села. Там він записав обрядодії суботнього дня. Весільні з 15 вершників і 12 бричок везли молоду з іншого села. Участь такої великої кількості народу пояснили необхідністю охорони. Весільним батьком був хресний (той, що хрестив), бо за звичаєм, ще на хрестинах казали "Да удостоит вас Бог и обвенчатъ вашего крестного сына". Попереду їхав на коні *ворнічела*, інші *конокарі* (вершники при весільному поїзді). Всі були перев'язані білими хустинами на правій руці.

Батьки молодого зустрічали молодих з іконою, хлібом-сіллю. За застіллям перед молодими клали дві *жемни* (хліб у вигляді калача) накриті *нафраницями*.

Автор згадує, що тільки на другий день – в неділю відбувалося вінчання і лише після вінчання *ворнічели* запрошували на весілля. У вечері відбувалося *маса маре* (великий стіл) (почесна ?).

В понеділок посажена мати здійснювала обряд покривання молодої. На вечерю запрошувалися тільки родичі. З вівторка і щодня весь тиждень молоді ходили до родичів і посажених батьків – здійснювали *кале – маре* (великий шлях) – візити до родичів і посажених батьків.

Слід зазначити, що традиційна культура молдован Буджака і на сьогодні залишається малодослідженою. Враховуючи актуальність проведення досліджень, в серпні 2006 року проведено дослідження молдован

Одещини в Татарбунарському та Саратському районах. Деякі результати цих досліджень вже були оприлюднені нами [3; 4; 5; 6].

Нами було зібрано матеріали щодо системи дошлюбного спілкування молоді та весільної обрядовості в окремих населених пунктах, зокрема в с.Борисівка, с.Глибоке. Зібрані матеріали дозволяють зробити наступні узагальнення.

В традиційному середовищі молдован ще в середині ХХ ст. суспільна санкція шлюбу була обов'язковою, шлюби також реєстрували в державних установах і церкві, але головним чином за традиціями звичаєвого права.

Почнемо з передшлюбного етапу. Від мотивації шлюбу залежать взаємовідносини членів майбутньої родини та характер її життєдіяльності. На вибір шлюбного партнера впливали звичаї та традиції, які були притаманними тому чи іншому населеному пункту. Так, в першу чергу засуджувалися шлюби між братами та сестрами різного ступеню спорідненості, між хрещеними та хресниками, сватами. Сільською громадою засуджувалися випадки порушення вікової черги вступу до шлюбу: молодші брати та сестри не мали права одружуватися та виходити заміж раніше старших.

Весільний ритуал до середини ХХ ст. у Буджаку зберіг основні структурні елементи і, як показали наші дослідження складається з трьох основних циклів: передвесільного, власневесільного і післявесільного. Кожен із них складається з обрядів, які поділяються на дві групи – функціонального і функціонально-санкціонуючого характеру.

Весілля відбувалися частіше всього восени.

Весільний цикл починався з того що до дівчини посилають старостів з боку нареченого, який також йде з ними. Старостами у нареченого частіше всього були його дядьки. Старости ніколи не вели відвертої розмови про наміри свого приходу, натомість промовляли: "У вас у саду росте квітка, вона нам сподобалась, можна ми її зірвемо, якщо ви дозволяєте". На знак згоди на шлюб мати дівчини перев'язувала старостів рушниками. Нареченого не перев'язували, пояснюючи це тим, що йому дісталася наречена, тому його перев'язувати не потрібно, оскільки він додому не вертається, а залишається у нареченої. Якщо дівчина та її родина не давали згоди – то старости просто йшли додому, до матері нареченого та доповідали про результат свого походу. Батьки молодої, в разі згоди, в цей час збиралися та накривали стіл, запрошували родичів, сватів, батьків нареченого і відбувалася *логодна* – саме сватання. Батьки приносили з собою миску з пшеницею (ознака добробуту) у якій були каблучки: парубок та дівчина мали знайти каблучку одне одного. Респонденти зазначають, що

каблучки завжди використовувалися на весіллі, а обмін каблучками, за їхніми уявленнями, ніс в собі символіку добробуту, плодючості. Під час застілля батьки молодих з нанашулами домовилися про день весілля. Особливістю у с.Борисівка є той факт, що після *логодни* наречений залишався ночувати у нареченої і жив у неї дома майже до весілля, тільки у п'ятницю перед весіллям наречений повертався до себе додому.

Таким чином, у середині ХХ ст. сватання як обрядодія поділяється на два етапи: прихід старостів на розвідку, а також власне сватання (*логодна*), яка у румун, наприклад є помолвкою.

В обрядодії сватання маємо майже втрачений вже у середині ХХ ст. елемент: не використовується традиційна для молдован та румун хустинка (*нефраме, нафраниця*), якою дівчина перев'язувала парубка на знак згоди.

Весілля відбувалося не пізніше ніж через місяць після сватання.

Свідками (весільними батьками) на весіллі були *нанашули* – сімейна пара. Зазвичай це – діти нанашулів (хрещених) батьків нареченого, які не набагато старше молодят. Зафіксовані обов'язкові подарунки: для нанашки – матерія на сукню, молодий для молодої повністю купляв весільний одяг (сукню, взуття, вінок, фату, прикраси), а молода – весільну сорочку молодому. Під час весілля перев'язували нанашку і нанашула. З боку нареченої перев'язують всіх родичів нареченого, а наречений перев'язував лише своїх родичів. Наречена також в'яже своїх родичів. Старостів, коли вони приходять забирати наречену в день весілля, в'яжуть двічі: і з боку молодого і з боку молодої. Старости приносять з собою хліб і ніж, та запитують чи можна розрізати хліб і поки наречена не перев'яже всіх родичів нареченого, які з ним прийшли, хліб не розрізали.

Активні приготування до весілля починались у четвер напередодні весілля, починали готувати весільні страви, саме в цей день окремо у нареченого і нареченої випікали весільні калачі, які перев'язували червоною вовняною ниткою, васильком: щоб не зглазили молодих. Випікали також *жемні* – весільні калачі у вигляді вісімки, в отвори вставляли свічки, прикрашали цукерками, саме з цим весільним виробом батьки молодої зустрічали молодих з церкви.

Проведення *дівич вечора* напередодні весілля вже у середині ХХ ст. у досліджуваних селах не зафіксовано.

Запросини гостей на весілля відбувалися у суботу ввечері. Старших (одружених) гостей запрошував на вечір чоловік (сусід чи родич), перев'язаний рушником із графіном вина: при зустрічі наливали по келишку і випивали. Наречений з нареченою запрошували лише молодь, яка брала

участь у святкуванні тільки вдень. Зазвичай на весілля запрошували від 100 до 200 чоловік, респонденти зазначають, що раніше запрошували здебільшого родичів.

Весілля – *нунта* починалося в неділю, відбувалося водночас у нареченого і нареченої. До нареченої ((*м*)*неряса*) зранку приходили дві дружки (*дружтілі*), до нареченого двоє бояр (*ворнічеї*). Рано вранці сестра нареченої з дружками мала віднести нареченому сорочку, яку купила наречена. Якщо в нареченої немає молодшої сестри, її функції виконували дружки. Наречений за сорочку давав гроші. Перший раз дівчина відмовлялася бо наречений, на її думку, дав мало грошей, другий раз також відмовлялася і віддавала сорочку тільки з третього разу.

Зранку до оселі молодої приходила жінка, яка шила сукню для весілля та одягала наречену, а дружки їй допомагали. Під час одягання наречена сиділа на подушці, хоча інколи ще використовували кожух. Респонденти не пам'ятають випадків використання оберегів для нареченої. Вдягнена у весільний одяг наречена сиділа на покуті. З самого ранку до неї приходили найближчі гості.

З дому молодого *ворнічеїв* посилали за нанашулами, потім вони з ними поверталися до дому нареченого і вирушали за нареченною у такому складі: наречений з нанашулами, ворнічеями. З собою обов'язково брали два калачі. Під час виходу з дому нареченого його мати обсипала його весільний почт пшеницею, цукерками, дрібними грошима. Наречений йшов за нареченою без пісень, але під музику. Біля воріт, тримаючи в руках графін з вином, їх зустрічав батько нареченої, нанашка з нанашулом випивали по келишку. Наречена цілувала їм і нареченому руки, ставала біля нареченого, оберталася через ліве плече і після цього вони йшли до церкви. Коли молоді виходили з дому їх обсипала мати нареченої пшеницею, цукерками, дрібними грошима з фартуха. Діти збирали цукерки та гроші.

Дорогою з *церкви* діти переливали молодим дорогу: ставили перед рухом весільного почту відра, чашки, стакани, або будь-який інший посуд з водою. Наречена перекидала правою ногою відро чи чашку з водою, а наречений мав покласти гроші у кожную посудину, в якій була вода. Такі перешкоди могли робити багато разів на шляху молодих додому. Ніяких інших перешкод не зафіксовано. Батьки нареченої зустрічали молодих з *жемнами*. У дворі молодих їх пригощали вином і цукерками (або – раніше – шматками цукру): заздалегідь на тацю ставили 4 келишка: для молодих і нанашулів. Батьки та нанашул запрошували гостей за стіл. За столом біля молодого сідав нанашул, коло молодої – нанашка, потім ро-

дичі нанашулів, а далі родичі по мірі зменшення ступеню спорідненості. Старостів садовили біля нанашки, батьки в цей день за стіл не сідали, діти також не брали участі у весільній трапезі за столом.

Серед весільних страв з середини ХХ ст. готували смажену рибу (камбалу), холодець (холодні блюда), голубці, картоплю з м'ясом, а потім давали солодке. Особливою стравою вважався варений рис, або зварена у казані каша з пшеничної крупи. Обов'язковими були печені яблука з цукром, печиво.

Зафіксовано також, що наречений після вінчання відвозив наречену додому до неї, а потім з нанашулами вирушав до своїх батьків.

У 50-х роках ХХ ст. також зафіксовано варіант, за яким, наречений зустрічався з нареченою на куті по дорозі в церкву. Наречена йшла з друзками, підходила, цілувала руки нареченому і нанашці. Коли йшли до церкви нанашка давала молодій матерію на руку, а також ікону, коли поверталися з церкви, молоді прощалися на куті і розходились по домівках. Наречена з друзками і родичами йшла додому і сідала за стіл. Молодий після столу з родичами йшов забирати наречену. Боярин ніс на руці прикрашені калачі. Приходили, їх зустрічала наречена з друзками. Дві друзки, васильком перев'язаним червоною ниткою, через отвір калача кропили нареченого свяченою водою. За це наречений мав покласти гроші. Потім всіх запрошували за стіл. Молода до столу не йшла, а замість неї нареченому пропонували, частіше за все переодягненого чоловіка (у рваному кожуху, з шторою на голові), або іншу дівчину. В цей час грала музика. Тільки третього разу приводили справжню молоду: батько виводив її за руку, а мати йшла позаду. Молода подавала руку нареченому, вони сідали. Після цього подавали гаряче. Після гарячого молода починала перев'язувати родичів нареченого. Гості молодої сиділи в іншій кімнаті, обслуговували гостей друзки і бояри. В цей час нанашка мала виконати обряд покривання: пов'язати молоду. Під час покривання дві друзки тримали васильок, а старший боярин намагався накинути на молоду хустку, яку тримав на двох довгих комишинках. В цей час молодий мав покласти гроші на тарілку, яку тримали друзки. Якщо молодий сплачував мало грошей, друзки заважали *варначею* накинути хустку, відганяючи його васильком. Нарешті нанашка брала хустку щоб покрити молоду. Завершувався обряд тим, що нанашка одягага хустку поверх фати. Все це супроводжувалося танцями. Після цього молода вважалася вже членом родини молодого. Наречений сідав поруч з молодою на лавку, покриту налавниками. В цей час малодший брат або маленький хлопчик ставили у косяк дверей ніж, щоб отримати викуп від молодого.

Молодих виводили з-за столу. В іншій кімнаті знаходилось придане молоді, але в дверях в дверях до кімнати – ніж. Молодий також мав викупити придане: коври, подушки. Бояри починали по одній виносити речі, нанашка застеляла підводу простирадлом. Виходили у такій послідовності: дружки, бояри, нанашул, молоді, нанашка. Тричі обводили молодих навколо підводи. Коли саджали молоду на підводу їй подавали *калач*, вона хреститься на чотири боки а потім ламала його над головою. Ці шматки калача розбирали незаміжні дівчата, щоб швидше вийти заміж.

Після цього йшли до нанашки, танцювали жок-шалмарі по колу, всім давали по келишку вина та печиво, потім вирушали до батьків молодого. Батьки зустрічали весільну процесію на воротах з шести келихами вина: для нанашулів, молодих і батьків молоді, пригощали цукерками або цукром. Молода цілувала свекруху і свекра. Нанашули йшли додому, де збиралися їхні родичі, бо бути нанашулами вважалося великою честю.

Слід зазначити, що застілля неодруженої молоді, яке влаштовувала родина молодого, відбувалося вдень, керували застіллям нанашули або старости, під час трапези збирали дари для молодих. На *маса маре* (великий стіл) – застілля як кульмінаційний момент весілля – народне гуляння, яке остаточно закріплювало шлюб, його визнання сільською громадою, в ньому молодь участі не брала.

Проаналізовані публікації на сторінках регіональної преси та сучасні дослідження дають можливість зробити висновки про те, що весільна обрядовість молдован Буджака у середині XIX ст. та до середини XX ст. складалася з трьох весільних циклів: передвесільного, власневесільного і після весільного. В кожному з цих циклів репрезентовані обрядові дії санкціонуючого характеру, виконання яких супроводжувалися використанням тих чи інших обрядових атрибутів. В якості атрибутів виступали речі як загальнорозповсюджені і навіть, подекуди збережені до наших днів, так і такі, що були предметами домашнього вжитку, знаряддями праці та інше і використовувались в контексті виконання обрядодій. Серед зафіксованих в передвесільному циклі у XIX ст. можна виділити наступні: барвінковий вінок, борошно, виноград, горілка, гроші, знамено, каблучка, калачі, кожух, курка, нафрама (нафраниця), півні, піч, посох, решето, рушник, сито, склянка, стіна, хустина з шитвом по кутах, хустка, чарка, червона стрічка, ширинка, яблука. У весільному: бричка, віз, вода свячена, горілка, гроші, діжка, жемни, знамено, калачі, кожух, коні, курка, нафрама (нафраниця), півні, подушки, поклонеле (подарунки), посох, придане, рушник, свічки весільні, сіль, сорочка, стілець, хліб (шматок), хустина біла, хустина з шитвом по кутах, хустка, чарка, часник, чоботи,

ширинка. У післявесільному: батіг, бричка, віз, вила, калачі, кожух, палиця, сорочка.

Структура весілля молдаван Буджака в трьох його циклах, описана в традиційній послідовності, оскільки має однакову основу як у XIX так і в середині XX ст. Наведені матеріали дають можливість з'ясувати узагальнені композицію ритуалу та сценарій сюжетного розвитку, послідовність весільних обрядодій, а також показати наявні відмінності обрядових елементів та їх структурно-функціональні особливості у діяхронному вимірі. Ці особливості – наслідок контактів з представниками інших етносів, проникнення в традиційне весілля новаційних елементів, які, адаптувавшись як іновачії, перетворюються в традицію, функціонують в структурі традиції. Наведені матеріали свідчать, що у весільній обрядовості молдаван є спільні атрибути та елементи з весіллям українців (барвінковий вінок, чоботи та ін.), болгар (яблука), спільним для більшості етносів регіону є і склад приданого, все це можна вважати наслідком міжетнічної взаємодії у цьому регіоні. Але це питання потребує на окрему увагу.

Петрова Наталія

УСТОЙЧИВОСТЬ ТРАДИЦИОННЫХ ОБРЯДОВ В СВАДЬБЕ МОЛДАВАН БУДЖАКА (середина XIX – XX в.)

Статья посвящена анализу устойчивости традиционных элементов в свадебном обряде молдаван Буджака на основе материалов публикаций в периодической печати Одессы XIX в. и современных полевых исследований автора в регионе. Определены наиболее устойчивые обряды и атрибуты в свадьбе молдаван региона.

Ключевые слова: свадьба, Буджак, обряд, молдаване.

Petrova Natalia

STABILITY OF TRADITIONAL CEREMONIES IN WEDDING OF MOLDAVIANS OF BUDZHAK (mid. XIX – XX century)

This article is devoted to the analysis of stability of traditional elements in a wedding ceremony of Moldavians of Budzhak on the basis of materials of publications in the periodchesky press of Odessa of mid. XIX of century and modern field researches of the author in region. The steadiest ceremonies and attributes in wedding of Moldavians of the region are defined.

Keywords: wedding, Budzhak, ceremony, Moldavian.

Джерела та література

1. Булатович К. Обычаи молдаван при браках //Одесский вестник.-1858.- № 64.

2. Верования и обряды в XIX – начале XX в. // Молдаване. Очерки истории, этнографии, искусствоведения //Я.С.Гросул, А.М.Лазарев, В.С.Зеленчук.- Кишинев: Штиинца, 1977.- С.272.

3. Петрова Н.О. Весільна обрядовість молдован Буджака на сторінках "Одеского вестника" (середина XIX ст.) // Буковина: історичні та етнокультурні студії. Матеріали IV Міжнародної наукової конференції "Кайндлівські читання".-Чернівці: Зелена Буковина, 2007.(німецькою і українською мовами)- С.184-189.

4. Петрова Н.О. Структура весілля молдован Буджака в середині XIX ст. за матеріалами регіональної преси //Записки історичного факультету. Випуск 18. - Одеса, 2007.-С.18-22.

5. Петрова Н. Обрядові атрибути та структура весілля молдован Буджака (середина XIX ст.) / Наука і освіта: крок у майбутнє. Матеріали VI Міжнародної наукової конференції "Кайндлівські читання", присвяченої 145-річчю від дня народження Р.Ф. Кайндля. Чернівці, 29 квітня 2011 року. – Чернівці-Вижниця: Черемош, 2011.- С.415-420.

6. Петрова Наталія. Традиційне весілля молдован Буджака в середині XIX ст. // Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на Півдні України Науково-дослідного інституту козацтва Інституту історії України НАН України: Зб. наук. пр.-Вип.6.-Одеса: СПД Бровкін О.В., 2011.- С.47-53.

7. Танский И. Свадебные обряды в Бессарабии //Одесский вестник.-1851.- № 25.

8. Хиждеу Б. Свадьба у бессарабских крестьян //Одесский вестник.-1845.- № 51-52.